

ԱԶՆԻՎ ՄՈՎՍԵՍՅԱՆ

Երևանի Պետական համալսարանի

արվեստի պատմության ամբիոնի առաջին ասպիրանտ

ՆՈՐՎԵԳԻԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՀԱՅ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԶՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հազարավոր կիլոմետրեր են ընկած Հայաստանի և Նորվեգիայի միջև, և առաջին հայացքից թվում է, թե այս երկու երկրները, նրանց ժողովուրդներին ու մշակույթները միմյանց հետ կապող ոչինչ չկա: Սակայն բավական է փոքր-ինչ խորանալ մեր ժողովրդի անցյալի մեջ, և այս կարծիքն անմիջապես կփարատվի: Հայոց պատմության էջերից առաջին հերթին կհառնի մորվեգացի մշահավոր ճանապարհորդ, բևեռախույզ, գիտնական, հումանիստ, հասարակական գործիչ, մեծ հայասեր Ֆրիտյոֆ Նանսենի անունը: Բացի այն բազմաթիվ ջանքերից, որ Նանսենը գործադրել է Հայ դատի արդարացի լուծման և հայ գաղթականների՝ Խորհրդային Հայաստան հայրենադարձման ուղղությամբ, նա թողել է նաև տարբեր լեզուներով հրատարակված կարևոր գրական ժառանգություն Հայաստանի և հայ ժողովրդի վերաբերյալ: Հայ մտավորականների ջանքերով տասնամյակներ շարունակ հայերեն են թարգմանվել և բեմադրվել մորվեգացի մշահավոր դրամատուրգ և բանաստեղծ Հենրիկ Իբսենի երկերը: Մի քանի տարի առաջ Նորվեգիայում ներկայացումներով հանդես է եկել Գ. Սոմդոլյանի անվան դրամատիկական թատրոնը:

Նորվեգիայի և Հայաստանի միջև գիտամշակութային կապերը լրացնելու և ամրապնդելու առումով մի նոր քայլ է նաև վերջերս Օսլոյի համալսարանի «Kirke & Kultur» /«Եկեղեցի և մշակույթ»/ պարբերականում հրատարակված 12-13-րդ դդ. Կիլիկիայի հայկական մանրանկարչությանը նվիրված հոդվածը, որի հեղինակն է ԵՊՀ Հայ արվեստի պատմության և տեսության ամբիոնի վարիչ, արվեստագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր Լևոն Չուգասյանը:

«Kirke & Kultur»-ը լույս է տեսնում 1896 թվականից և հանդիսանում է մշակույթի վերաբերյալ սկանդինավյան առավել ակնառու գիտական պարբերականներից մեկը: Ամսագրի շրջանակներում տեղի են ունենում գրական և մշակութային քննարկումներ, ինչպես նաև արծարծվում են գեղագիտության, էթիկայի, կրոնական, սոցիալական ու քաղաքական ոլորտների խնդիրներ: Ըստ էության հանդեսը ստեղծում է այն անհրաժեշտ դաշտը, ուր գիտական կենտրոնների տարբեր ներկայացուցիչներ հանդես են գալիս գիտամշակութային հարցերի շուրջ կատարած սեփական ուսումնասիրություններով և հնարավորություն են ստանում կատարել տեսակետների փոխանակում այլ մասնագետների հետ:

Խնդրո առարկա պարբերականի 2003 թ. թիվ 4 հրատարակությունը կրում է «Էկզոտիկ քրիստոնեական արվեստ» խորագիրը: Այստեղ տեղ գտած հոդվածներում հեղինակները քննում են Նիկեայի ու Կիպրոսի, նաև Հորդանանում՝ Պետրայի բյուզանդական հուշարձաններին, Եթովպիայի, Ալբանիայի քրիստոնեական ստեղծագործությունների հետ

առնչվող տակավին քիչ ուսումնասիրված հարցեր: Այսպես, օրինակ՝ «Քրիստոսի գերեզմանը վաղ քրիստոնեական արվեստում» խորագիրն է կրում ճանաչված գիտնական, Օսլոյի համալսարանի պատվավոր պրոֆեսոր Հյալմար Թորպի հոդվածը:

Պետրայի բյուզանդական ոճի խճանկարների վերաբերյալ հետաքրքիր նյութ է ներկայացնում Բերգեմի (Նորվեգիա) համալսարանի պրոֆեսոր Բենթե Կիլերիչի հոդվածը: Նույն հեղինակի գրչին է պատկանում նաև Կիպրոսի ու Նիկեայի բյուզանդական հուշարձաններին վերաբերող հոդվածը: Ուշագրավ է նաև իտալական արվեստի ճանաչված մասնագետ, Ուդինեի (Իտալիա) համալսարանի պրոֆեսոր Վալենտինո Պաչեի հոդվածը, մասնագետների ուշադրությունն է հրավիրում այնպիսի քիչ ուսումնասիրված նյութերի վրա, ինչպիսիք են Ալբանիայում գտնվող դարձյալ բյուզանդական արվեստի ազդեցությանը ստեղծված խճանկարները: Ուսասլայի (Շվեդիա) համալսարանի պրոֆեսոր, եթովպիական արվեստի մասնագետ Եվա Բալիկա-Վիտակովսկան ընթերցողներին է ներկայացնում «Եթովպիայի վանական արվեստը» աշխատանքը:

Ամսագրում հրատարակված «Կիլիկիայի հայկական գրքարվեստը 1100-1200-ական թվականներին» Լ. Չուգասզյանի հոդվածը նվիրված է Կիլիկիայի հայկական ձեռագրերի ուսումնասիրությանը:

Կիլիկյան ձեռագրերն աչքի են ընկնում առանձնակի շքեղությամբ, գրերի նրբագեղ ձևերով, ոսկու առատ օգտագործմամբ, գույների ներդաշնակ համադրությամբ: Հոդվածում հեղինակն անդրադառնում է 12-13-րդ դարերում Կիլիկյան Հայաստանում գործող գրչատների, մասնավորապես՝ Դրագարի, Սկևայի, Հոմսկայի, ինչպես նաև Հովհաննես արքեպիսկոպոսի դպրոցների գործունեությանը, այդտեղ ստեղծված մատյանների նկարազարդումների ոճական ու պատկերագրական առանձնահատկություններին: Առաջին երեք գրչատները հանդիսանում են Կիլիկյան գրքարվեստի վաղագույն կենտրոնները, որոնք իրենց լայն գործունեությունն են ծավալել 12-րդ դարում: 13-րդ դարում կարևորվում է Հեթում Ա արքայի եղբայր Հովհաննես արքեպիսկոպոսի դպրոցը:

Հոդվածում հիշատակվում են 12-րդ դարի նկարիչներ Գրիգոր Միհեցին, Թեոդորոս Քեսունցին, Կոստանդինը, 13-րդ դարի մանրանկարիչներ Կիրակոսը, Հովհաննեսը, Հովասափը: Առանձին մեկ զլովն նվիրված է 13-րդ դարի մեծատաղանդ հայ մանրանկարիչ, գրիչ Թորոս Իոսլիմի ստեղծագործությանը:

Հոդվածի վերջում զետեղված են օգտագործված գրականության ցանկը և հեղինակի կողմից արված ծանոթագրությունները: Տեքստը ուղեկցում են քննվող մանրանկարներից կատարված վերատպությունները:

Արտասահմանյան գիտական պարբերականներում հայ արվեստին վերաբերող հետազոտությունների լույսընծայումը չափազանց կարևոր դեր և նշանակություն կարող է ունենալ հայ արվեստի ուսումնասիրման և մասնավորապես օտարազգի գիտնականների ուշադրությունը դեպ հայ արվեստը հրավիրելու տեսանկյունից: Միջազգային գիտական շրջանակների ուշադրությունը գրավելու իմաստով, շատ կարևոր է, որ հայ արվեստի մասին այս հոդվածը ներկայացվում է «Էկզոտիկ քրիստոնեական արվեստ» խորագրի ներքո, Նորվեգիայում քիչ հայտնի այլ ազգությունների և հեռու գտնվող երկրների անծանոթ մնացած հուշարձաններին նվիրված ուսումնասիրությունների կողքին: